

מרכז המחקר והמידע

נתונים על הגיוס לצה"ל לאורך השנים

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 649 6016

פקס: 02 - 649 6103

י"ב בתשרי תשס"ח

24 בספטמבר 2007

כתיבה: משה ברדה

אישור: שמוליק חזקיה, ראש צוות

כללי

להלן מסמך רקע בנושא "נתוני הגיוס לצה"ל לאורך השנים" שהוכן לבקשת ח"כ יצחק בן-ישראל. במסמך זה מוצגים נתונים על תופעת אי-הגיוס לצה"ל והסיבות לה, בשנים 1996, 1999, 2002-2005 וכן התייחסות לשנת 2007. כמו-כן מוצגים עיקרי מחקרו של פרופ' סטיוארט כהן, מאוניברסיטת בר-אילן, שערך השוואה של נתוני הגיוס לצה"ל לאורך השנים.

נתוני אי הגיוס לצה"ל בשנים 1996 ו-1999¹

להלן נתונים של צה"ל אשר פורסמו בעיתונות בנוגע לשיעור הלא מתגייסים לצבא והסיבות לכך:

1999	1996	הסיבה לאי-הגיוס
7.8%	6.7%	שיעור הצעירים ש"תורתם אומנותם"
5.2%	4.9%	מקבלי פטור רפואי
2.7%	2.7%	מקבלי פטור שאינם עומדים ב"סף גיוס"
3.8%	5.2%	צעירים שאינם מתגייסים בשל שהותם בחו"ל
19.5%	19.5%	סה"כ

נתוני הגיוס לצה"ל בשנים 2002-2005²

להלן נתונים שנמסרו ב-22 באפריל 2007 למרכז המחקר המידע של הכנסת על-ידי לשכת הרמטכ"ל: א. ההתפלגות המגדרית של המתגייסים לצה"ל:

שנת גיוס	מין	
	גברים	נשים
2002	59.9%	40.1%
2003	59.6%	40.4%
2004	58.5%	41.5%
2005	59.3%	40.7%

ב. ההתפלגות הדתית של המתגייסים לצה"ל:

שנת גיוס	דת			
	יהודים ואחרים	דרוזים וצ'רקסים	מיעוטים	נוצרים
2002	98.0%	1.2%	0.6%	0.2%
2003	97.8%	1.2%	0.8%	0.2%

¹ אודי שפיגל, "מוטיבציה של בני נוער לשירות בצה"ל", מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 26 ביוני 2001.

² ארז כהן, לשכת הרמטכ"ל-מזכירות הפיקוד העליון, מכתב, 22 באפריל 2007.

0.1%	0.7%	1.1%	98.2%	2004
0.3%	0.6%	1.1%	97.9%	2005

ג. שיעור הלא-מתגייסים לצה"ל בחלוקה לשנת לידה:

שנת לידה	מין	סיבת פטור								
		סך גיוס	בכ"ת גופני (פטור רפואי)	בכ"ת נפשי (פטור נפשי)	בחו"ל	תורתו אומנותו/דתייה	נפטר	פלילי	נשואה	יתר פטור
1983	גברים	2.8%	1.4%	4.9%	4.1%	7.3%	0.0%	1.4%	0.0%	0.1%
	נשים	3.9%	0.8%	1.1%	3.6%	27.5%	0.0%	0.0%	1.3%	0.0%
1984	גברים	2.5%	1.4%	5.1%	4.2%	7.6%	0.0%	1.4%	0.0%	0.1%
	נשים	4.1%	0.9%	1.2%	3.6%	28.5%	0.0%	0.0%	1.3%	0.0%
1985	גברים	2.5%	1.5%	5.2%	4.0%	7.8%	0.1%	1.7%	0.0%	0.1%
	נשים	3.7%	0.9%	1.4%	3.7%	28.9%	0.1%	0.0%	1.1%	0.0%

נתונים על הגיוס לצה"ל ביולי 2007³

לדברי אלי"מ אמיר רוגובסקי, מפקד מיטב (יחידת צה"ל שכוללת את הבקו"ם ומינהל הגיוס) בשנת 2006 עמד שיעור הלא מתגייסים לצה"ל על 26%, לפי הפילוח הבא:

הסיבה לאי-הגיוס	יולי 2007
שיעור הצעירים ש"תורתם אומנותם"	11%
מקבלי פטור רפואי	2%
מקבלי פטור נפשי	5%
מקבלי פטור שאינם עומדים ב"סך גיוס" או רישום פלילי	4%
צעירים שאינם מתגייסים בשל שהותם בחו"ל	4%
סה"כ	26%

בחינה של תופעת אי-הגיוס לצה"ל לאורך השנים

לדברי פרופ' סטיוארט כהן, על-פי נתונים שפרסם צה"ל ביולי 2007, 25% מהגברים המועמדים לגיוס משתמטים משירות צבאי. אולם, לדברי פרופ' כהן, הסטטיסטיקה אינה תומכת בנתון הזה: הגיוס בישראל נשאר ברמות גבוהות במיוחד.

במחקרו מתייחס פרופ' כהן להיבטים הבאים:

אי-שירות של יותר מ-40% מהנשים: יותר מ-40% מהנשים הפוטנציאליות המועמדות לגיוס פטורות משירות, בעיקר משום שהן מצהירות שהשירות בצבא יעמוד בסתירה לאורח חייהן הדתי.

ניתוח של הנתונים בהשוואה לשנות השמונים והתשעים:

כתוצאה מניתוח הנתונים של שנות השמונים והתשעים עולות התוצאות הבאות:⁴

³ חנן גרינברג, "מחזור אוגוסט 2007: פחות מוטיבציה לקרבי", [YNET](http://www.ynet.co.il)-ידיעות אחרונות, 16 ביולי 2007.

1. גידול בשיעור הלא-משרתים לאורך השנים: שיעורי הלא-משרתים עלה בהתמדה בעשרים השנים האחרונות: בשנת 1980 שיעור הלא-משרתים היה 12.1%; בשנת 1990 – 16.6%; בשנת 2002 – 23.9%.

2. גידול בשיעור החרדים שלא משרתים בצה"ל בשל סעיף "תורתם אומנותם": מבין 25% של המלש"בים שלא התגייסו לצה"ל ביולי 2007 הקבוצה הגדולה ביותר מורכבת מחרדים, שמקבלים דחיית שירות בנימוק "תורתם אומנותם". החרדים מנו 3.7% מכלל המאגר של המתגייסים הפוטנציאליים שלא התגייסו בשנת 1980, ו-4.6% בשנת 1990. אולם השיעור שלהם גדל לקרוב ל-9% בשנת 2000, וכיום הוא עומד על 11%.

אי-גיוס החרדים הוא תופעה משמעותית, אולם לא חל כל שינוי פתאומי בגישה של קבוצה זו כלפי האתוס של השירות בצבא. הגידול במספר הלא-מגויסים בקהילה החרדית נובע בעיקר בשל שיעורי הילודה הגבוהים בקהילה זו.

3. קבוצה גדולה של לא-משרתים עקב מגורים בחו"ל, פטור רפואי ועבר פלילי: נתח ניכר (9.5%) מ-14% הנותרים של מלש"בים שאינם מתגייסים אינם מתאימים לתיאור של אנשים שנפגעה המוטיבציה שלהם, כדלקמן: 4% מתגוררים בחו"ל; 3% נוספים נדחים מהשירות בשל עבר פלילי (כפול מהנתון בשנת 1990); 2.5% הם מקרים של פטור רפואי מסיבות פיזיות או מוות בטרם גיוס (נתון יציב במשך השנים).

4. קבוצה של לא-משרתים מסיבות של אי-התאמה: כ-5% מהמלש"בים לא התגייסו לצה"ל בשל "אי-התאמה", ביולי 2007. צעירים הכלולים בקטגוריה זו מתאימים יותר מאשר כל קבוצה אחרת להגדרה של "שינוי ערכי ביחס לשירות בצה"ל".

כמה אנשים מתוך קבוצה זו מקבלים פטור משירות צבאי מפני שהם סובלים מבעיות פסיכולוגיות שכנראה יוחמרו אם יגויסו, כתוצאה מן הלחץ שבחיי הצבא. אולם, לדברי פרופ' כהן, אין זה כך לגבי רובם: המונח "אי-התאמה" הוא שם קוד שצה"ל משתמש בו כדי לתאר את מה שהאיש ברחוב מכנה "משתמטים משירות" – אנשים המתחזים כסובלים ממחלה נפשית או ממכשולים פסיכולוגיים אחרים, כדי להשתמט מהצבא.

5. טענה כי ההשתמטות משירות נשארה תופעה שולית:

לפי נתוני צה"ל, מספרם של אנשים אלה גדל בהדרגה עם הזמן: בעוד שבשנת 1980 ובשנת 1990 פחות מ-4% של המלש"בים קיבלו פטור מסיבות של "אי-התאמה", בשנת 2007 עמד חלקם על קרוב ל-5%. אולם, עדיין מדובר בפחות מ-5%: "השתמטות משירות", במובנה המקובל בציבור, ממשיכה להיות תופעה שולית. הנתונים מראים כי רובם המכריע של הצעירים, מכל המעמדות ומכל המגזרים החברתיים, מגיבים בחיוב על הקריאה לשירות בצבא.⁵

⁴ במאמרו מסתמך פרופ' כהן על שני מאגרי נתונים זמינים לגבי שנות השמונים והתשעים שפורסמו: 1. הנתונים שצה"ל העביר לפרויקט "צבא-חברה" שאורגן על-ידי המכון הישראלי לדמוקרטיה בשנת 2002; 2. הנתונים הכלולים בדוח מס' 53 של מבקר המדינה לשנת 2002.

⁵ Stuart A. Cohen, "The False 'Crisis' in Military Recruitment: An IDF Red Herring", The Begin-Sadat Center For Strategic Studies-Perspectives Papers on Current Affairs-Perspectives 33, July 23, 2007.

מקורות

גרינברג חנן, "מחזור אוגוסט 2007: פחות מוטיבציה לקרבי", YNET-ידיעות אחרונות, 16 ביולי 2007.

כהן ארז, לשכת הרמטכ"ל-מזכירות הפיקוד העליון, מכתב, 22 באפריל 2007.

שפיגל אודי, "מוטיבציה של בני נוער לשירות בצה"ל", מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 26 ביוני 2001.

Cohen Stuart A, "The False "Crisis" in Military Recruitment: An IDF Red Herring", The Begin-Sadat Center For Strategic Studies-Perspectives Papers on Current Affairs-Perspectives 33, July 23, 2007.